

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies decimus et undecimus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1868

De S. Nectario Patriarcha Constantinopolitano Commentarius
Historico-Criticus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71246](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71246)

DE S. NECTARIO PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS

§ I. Cur Nectario, Græcorum dumtaxat Fastis sacris inscripto, in
Opere nostro locum hic concedamus.

ANNO CCCXVII.
Nectarium,
quem vere ex-
stitisse San-
ctum, S. Cas-
sianus

Etiamsi Constantinopolitanus hic propo-
situs Patriarcha a S. Joanne Cassiano
lib. 7 de Incarnatione Domini cap. 31
sanctimonia Insignis ac ab aliis scriptoribus
titulo Beati et Sanctissimi decoratur, ab ea ta-
men appellatione Nectario attribuenda Cupe-
rus in Chronologica sua de Patriarchis Con-
stantinopolitanis Dissertatione, Operis nostri
tom. I Augusti præmissa, semper abstinuit,
ac, an is vel Sanctus vel Beatus appellari me-
reatur, die XXVII Septembris aut XI Octobris
in eodem Opere nostro discutiendum reliquit.
Quare cum priori e duobus hisce diebus, quo
brevis dumtaxat Nectarii in Prætermis-
sionibus facta est mentio, discussum id nondum fue-
rit, reliquum est, ut rem modo discutiamus.
Nec id tantum hic sumus facturi, verum et-
iam, ut Nectario jure locum inter Sanctos in
Opere nostro hic attribui patescat, merito ei
ob virtutes, quibus eminuit, Sancti titulum
competere, ostensuri. Promiscue quidem
Sancti epitheton, maxime præsulibus, qui in
communione Catholicæ Ecclesiæ vivebant aut
obierant, fuisse olim, etsi etiam a vitæ ac
morum sanctitate commendandi nequiquam
forent, ex more, ab ipsismet Ecclesiæ incu-
nabulis usurpato, venerationis seu honoris
gratia attributum, passim omnibus (Cangium
in mediæ et infimæ Latinitatis Glossario ad
vocabulum Sanctitas videlicet) est notum; ve-
rum ex more illo seu honoris dumtaxat gra-
tia, non autem, ut sanctitate vere signifi-
cetur illustris, a Cassiano loco supra cit.
sanctimonia insignem dictum fuisse Nectarium,
verosimile haud apparet. Nec asseverare au-
sim, scriptores omnes alios antiquos, qui
etiam Nectarium vel Sancti vel Sanctissimi
titulo dumtaxat condecorarunt, e solo id fe-
cisse præfato more antiquo.

et S. Nicolaus
I Papa indubie
crediderint,

2 Certe S. Nicolaus I Pontifex, qui ab anno
858 usque ad annum 867 Romanam S. Petri
cathedram occupavit, Nectarium non honoris
tantummodo gratia, sed ut vere eum vitæ
sanctitate exstitisse illustrem, significaret,
Viri sanctissimi appellatione ornavit. Audi,
qui apud Labbeum tom. VIII Concil. 283, in
sua ad Photium, qui Ambrosii, Nectarii et
Tarasii exemplo sese merito ex laicorum gra-
du ad episcopalem dignitatem pervenisse af-
firmabat, epistola loquatur. Temere atque
impudenter, inquit, ad tanti honoris culmen
accedere præsumpsistis, assumentes vobis
quasi a sanctissimo Viri Nectario occasionem,
quem sancta secunda synodus non ob aliud sa-
cerdotalem eligere atque ordinare ex laicali or-
dine voluit dignitatem, nisi quia magnæ ne-
cessitatis contritione anxiabatur, eo quod in

sancta Constantinopolitana ecclesia nullus cle-
ricorum inveniri poterat, qui pessimæ hæreseos
nimbo caligine non fuerit impeditus; et ob
hoc ne diu jam dicta ecclesia sub destitutione
pastoris quasi viduata maneret, prædictum ex-
pugnatorem hæreticorum et defensorum atque
gubernatorem ecclesiarum ad ecclesiasticam
curam et dignitatem sacerdotalem jam dicta
secunda synodus elegit. Hæc laudatus Ponti-
fex; cum sic autem Nectarium honorificen-
tissimo exornet elogio, nec in hoc, quod non
putavit, vel dixisse vel insinuasse sit cen-
sendus, haud dubie Nectarium, quem et hæ-
reticorum expugnatorem et Virum sanctissim-
um appellat, exstitisse Vitæ sanctimonia
conspicuum crediderit, nec ei honoris tan-
tummodo gratia pulcherrimum Viri Sanctis-
simi titulum adscripserit.

3 At vero, inquit, Baronius in Annalibus
ecclesiasticis ad annum Christi 381, num. 69
comparationem inter Gregorium Nazianze-
num, qui episcopatu Constantinopolitano sese
abdicaat, et Nectarium, qui ei fuerat successus,
instituit, sequentem loquitur in modum:
Quod autem ad creationem Nectarii spectat, ac-
cidit plane prodigium ac plane monstrum. Ete-
nim, cum episcopus Gregorio haud impar meritis
atque doctrina, qui in locum ejus sufficiens
esset, quæri deberet (nam secundum sententiam
Joannis Chrysostomi, cum lapis e structura
tollitur, illi magnitudine similis collocandus
ibidem est, ne quid vacuum in pariete maneat)
contigit loco absolutissimi Christiani suffici
hominem nondum Christianum, sed catechume-
num adhuc; et loco theologi perfectissimi su-
brogari hominem, rerum ecclesiasticarum pen-
itus imperitum; ac denique pro consummatis-
simæ perfectionis monacho hominem, petatum
e curia, et loco Virginis dari, qui hactenus
intemperantius vixisset, quod ipsemet apud
Sozomenum testatur; qui licet in sæculi obeun-
dis negotiis dexter videri potuerit, tamen in
ecclesiasticis functionibus (ut ita dicam cum
Gregorio) præ se ferret cadaver vivum, nulla
penitus ex parte conferendum cum ipso Grego-
rio. Nectarium sane, qui, dum electus fuit
Constantinopolitanus episcopus, Neophytus
adhuc erat, Gregorio Nazianzeno tunc, uti
hic Baronius ait, exstitisse meritis, doctrina,
rerum ecclesiasticarum peritia, virtute ac vi-
tæ perfectione longe inferiorem, nemo ibi infi-
cias; verum, etsi sic habeat, virtute equidem
post, uti infra sumus visuri, in episcopatu
quam maxime Nectarius excelluit, cumque
lavacro sacro, quod, statim atque episcopus fu-
erat electus, suscepit, universa, utcumque etiam
gravia,

e Sanctorum
numero exclu-
dendum, nec
vita ante epi-
scopatum acta,

A *gravia, quæ antea patrarat, delicta fuerint deleta, non est sane, cur ob vitam, ante episcopatum actam, e Sanctorum numero excludendus dicatur.*

quam usque ad
tempus, quo
electus fuit
episcopus,

4 *Nec, ut apparet, ipsemet Nectarius, exstitisse hanc usque ad tempus, quo episcopus Constantinopolitanus fuit electus, intemperantem ac impudicam, apud Sozomenum lib. 7, cap. 10, ut Baronius ratus est, testatur. Res quidem, si Sozomeni a Christophorono facta, quam Baronius secutus est, interpretatio spectetur, sic habet; verum, hac standum non esse, infra ostendam, cum Sozomeni primum huc spectantia, quæ Latina ejus per Valesium interpretatio exhibet, de Nectario, ad cathedram Constantinopolitanam jam erecto, verba huc transcripsero. Sic habent: Nectarius...., Cyriaco Adanorum episcopo præceptore usus sacerdotale officium condidit. Diodorum enim, Tarsensem episcopum, rogaverat, ut iste aliquamdiu secum maneret. Sed et alios multos Cilicas pellexit, ut secum morarentur, atque inter cæteros Martyrum. Quem cum familiarrem haberet ac medicum, et omnium, quæ in*

B *juventute deliquerat, conscium, diaconum ordinare cogitabat. Sed Martyrius nequaquam id fieri passus est, indignum se divino mysterio esse affirmans ipsumque Nectarium antea actæ vitæ suæ testem esse jubens. Cui Nectarius, An non ego, inquit, qui nunc sacerdos sum, meam retro vitam multo, quam tu, negligentius traduxi, sicut tu ipse testari potes, qui intemperantiæ meæ sæpius ministrasti? Ille subjiciens, At tu, inquit, o Beate, percepto recens Baptismo, mundatus es et post Baptismum Sacerdotium accepisti. Horum vero utrumque ad expianda peccata lege divina constitutum est. Ac mihi quidem videris ipse ab infantibus recens natis nil differe. Ego vero, qui jam pridem sacrum Baptismum consecutus sum, in eadem, qua prius, vivendi ratione perseveravi. Atque hic quidem, hujusmodi causam allegans, ordinationem detrectavit.*

intemperantem
fuisse, ipsemet
Nectarius, ut
Baronius pu-
tauit,

C *5 Pro verbis, quibus, sese tempore retroacto seu superiori multo negligentius, quam fecisset Martyrius, vixisse, Nectarius in Sozomeni hic modo recitato textu declarat, Christophoronus sequentia usurpat: Nunquid ego ... idem, qui nunc sacerdos sum, vitam meam hactenus multo magis dissolute traduxi, quam tu tuam, cum vel tu ipse id testari possis, qui frequenti intemperantiæ meæ opem persæpe tulisti? Hinc autem factum, ut, sese usque ad tempus, quo episcopus fuit electus, intemperanter vixisse, ipsummet apud Sozomenum testari Nectarium, Baronius existimat. Verum recit. Christophoroni verba ad amussim Græcis, quibus respondet, Sozomeni verbis insignificatione haud consonant. Hæc enim, quæ sequentia sunt ἢ ὅτι ἐγὼ, ... ὄντων ἱερῶν, ἀμελίστερόν σου πολλῶν τῶν προτοῦ διετέδην βίον, ὡς καὶ αὐτὸς μαρτυρεῖ, πολλὰς διακονήσασκεν πολλὰς ἡμεῖς ἀκολασίας. Latine, non ut a Christophorono sit, sed, cum vocabulum προτοῦ Latine prius seu antehac, non autem hactenus, quod Græce μέχρι τούτου exprimitur, significet, hunc in modum, ne vel utcumque ab auctoris Græci mente discedatur, sunt reddenda: An non ego, ... jam sacerdos, vitam antehac multo, quam tu, sicut etiam tu ipse, qui intemperantiæ meæ sæpius serviisti, testari potes, ne-*

gligentius transegi? Ita autem, non usque ad tempus, quo episcopus seu sacerdos fuit creatus, sed vel proxime vel diu ante id intemperanter sese vixisse, Nectarius indicat, imo vero id sese in juventute fecisse, verosimillime, si Sozomeni, qui Martyrium omnium, quæ Nectarius in juventute deliquerat, conscium fuisse, paulo ante in textu num. præcedenti recitato dixerat, mens spectetur, dumtaxat significat.

αυτοῦ
C. B.

6 *Vidit id haud dubie Hist. eccl. lib. 12, cap. 14 Nicephorus Callistus, hincque proxime huc transcriptis Græcis Sozomeni tredecim primis verbis sequentia isthæc Ἐγὼ δ' ὄντων ἱερῶν, οὐκ ἀμελίστερόν σου ἐν νεότητι διαζήσασκεν βίον, Græca iidem verba, quæ Latine sonant An non ego, qui nunc episcopus sum, in juventute inconsiderate magis, quam tu, vitam egi, ibidem substituit. Jam vero, cum sic habeat ac Nectarius, cum episcopus Constantinopolitanus fuit electus, jam exstiterit, ut Sozomenus Hist. Ecclesiasticæ lib. 7, cap. 8 prodit, canitie venerandus, fuisse illum tunc adhuc eam, quæ a Baronio asseritur, morum corruptione, ex ipsomet Nectarii testimonio probari non potest. Et vero, quo minus per hoc significari, quod ait Baronius, credamus, Socrates et Theodoretus etiam impediunt. Prior enim Hist. Eccl. lib. 5, cap. 8 de Nectarii ad sedem Constantinopolitanam electione loquens sequentia isthæc prodit memoriæ: Erat tunc vir quidam, Nectarius nomine, moribus placidus, et in omni vita plane admirandus, quamvis prætoris officio fungeretur. Hic a populo raptus ad episcopale munus obeundum eligitur, et ab episcopis centum et quinquaginta, qui tunc illic (Constantinopoli) aderant, ordinatur; posterior vero Hist. Ecclesiast. lib. 5, cap. 8 de eadem electione sic scribit: Nectarium virum patricium, generis nobilitate clarum virtutibusque omnibus illustrem, maximæ illius urbis (Constantinopolitanæ) episcopum ordinarunt. Ita duo scriptores illi; verum quidquid demorum, qua forsitan adhuc, dum Constantinopolitanus eligeretur episcopus, Nectarius exstiterit, corruptione sit, inde equidem, cum et mores alios in episcopatu induerit es universa, quæ ante patrarat, delicta sibi a Deo per Baptismum, statim a sua in episcopum electione susceptum, condonari impetravit, esse illum e Sanctorum numero excludendum, argui, ut jam dixi, non potest.*

nec major,
quæ in ipso
aliquando

7 *Nec fieri pariter id potest ex eo, quod major aliquando in Nectario jam episcopo desiderata fuerit in reprimendis hæreticis vigilantia. Theodosius imperator, qui, quemadmodum cod. Theodos. lib. 16, tit. 5 de hæreticis, leg. 12 fidem facit, Eunomianis, Arrianis, Macedonianis, Apollinarianis seu Apollinaristis aliisque hæreticis severissime, ne conventus agerent, anno 383, die 3 Septembris inhibuerat, postea in faciendi facultatem Apollinaristis concessit, hisque, qui libere deinde Constantinopoli debebant conventusque agebant, Nectarius, aiunt, sese, ut decuit, ac, ut facere, imperatorem ad dictam facultatem revocandam impellendo, debuisset, haud opposuit; id autem probatum ut dent, longiorem, qua Nectarium, ut imperatorem ad facultatem illam revocandam inducat, Gregorius Nazianzenus Operum suorum tom. 1 majorem in modum*

ATCURE
C. B.

modum hortatur, epistolam allegant; neque vero immerito: in hac quippe, e qua præterea, quod de facultate Apollinaristis a Theodosio concessa mox dixi, nemo non facile eruat, Gregorius primum ibidem pag. 721 de Arrianis, Macedonianis et Eunomio, qui maxime etiam Ecclesie nocebant, amarissime conquestus, sequentem deinde loquitur in modum: Atque hæc tamen ferenda. Quod autem ex omnibus ecclesiasticis calamitatibus acerbissimum, Apollinaristarum licentia est, quos haud scio, quonam modo pietas tua conventum, æque ac nos, habendorum auctoritatem sibi arrogasse, passa fuerit. Quamquam autem omnino Dei beneficio mysteriis divinis instructus et eruditus, non modo rectæ doctrinæ patrocinium nosti, verum etiam ea omnia, quæ adversus sanam et orthodoxam fidem ab hæreticis excogitata sunt; honorificentiam tamen tuam a tenuitate nostra certiores fieri nequaquam in tempestivum fuerit, mihi in manibus esse libellum Apollinari, in quo ea, quæ astruntur, hæreticam omnem pravitatem excedunt. Hic Gregorius præcipua impiæ Apollinari doctrinæ capita exponit, ac deinde ita prosequitur: Proinde si iis, qui talia sentiunt, cætus habere licet, illud velim cogitet atque expendat sua in Christo illustris prudentia, quod, cum nobis cum eorum dogmatibus non conveniat, cætus habendi facultatem illis factam esse, nihil aliud est, quam eorum doctrinam nostra veriorum exstimare. Nam si illis, ut et pie sentientibus, ea, quæ sentiunt, docere libereque promulgare permittitur, quis non videt, Ecclesie doctrinam condemnari, perinde ac veritate ab illorum partibus stante? Neque enim rerum natura fert, duas de eadem re contrarias doctrinas veras esse.

desiderata fuit
contra hæreticos

8 Quomodo igitur excelsus et præstans animus tuus ad tanti mali correctionem consuetam libertate non uti sustinuit? Verum, etiamsi nondum hoc factum est, nunc saltem inimitabilis tua numerisque omnibus absoluta virtus exciteatur, ac pientissimum imperatorem doceat, nihil ex reliquo ipsius erga ecclesiam studio rediturum esse utilitatis, si tale malum ad fidei sanæ eversionem per eorum libertatem licentiamque prævaleat. Ita hactenus Gregorius; ex hisce autem, aiunt, ejus verbis, sese haud adeo, quam par esset, promptum atque alacrem ad Apollinaristas reprimendos exhibuisse Nectarium, merito sane potest inferri. Verum, etsi (neque enim vel id, ut jam innui, negare velim) sic habeat, consecrariumne hinc illico pariter sit, ut e Sanctorum numero debeat Constantinopolitanus is Patriarcha noster expungi? Certe in eorum, qui id assererent, opinionem, si, quemadmodum Tillemontius tom. 9 Monument. eccl. pag. 488 ait, nullis unquam præ molitie atque inertia vitii hæreticisque sese opposuisset, manibus pedibusque concederem; ast ex eo, quod Nectarius congruo pastoralis officii fervore adversus Apollinaristas aliquando usus haud sit, inde id eum contra hosce aliosque hæreticos nunquam fecisse semperque in coercendis vitii exstitisse inertem, inferri non potest; imo contra, solitum fuisse Nectarium et hæreticis et vitii libere sese opponere, ex ipsamet partim mox recitata Gregorii Nazianzeni epistola, cum in hac a Gregorio, quod ad Apollinaristarum licentiam audaciamque compe-

scendam consuetam seu solita libertate usus haud sit, corripitur, concludendum apparet.

9 Ut sit, Nectarium equidem, si non ante, saltem post litteras, partim supra huc transcriptas, quibus a Gregorio Nazianzeno fortiter simul et suaviter ad compescendos Apollinaristas fuit exstimulatus, hisce aliisque hæreticis, et quidem haud improspere, ita sese, ut vigilem fideique tutelæ ardore incensum pastorem decebat, opposuisse, apparet credendum. Id enim nisi fecerit, futurum fuisse, ut a Nicolao I Papa, qui eum, ut supra vidimus, hæreticorum Expugnatorem in epistola, ad Photium scripta, postea vocavit, honorificentissimo hoc titulo afficeretur, in animum quis inducat? Ad hæc supra memoratæ ad Nectarium litteræ fuerunt certe, uti ex infra dicendis fas erit colligere, a Gregorio Nazianzeno, cum Theodosius, priusquam ex Oriente in Occidentem adversus Maximum tyrannum moveret, in Oriente versaretur, conscriptæ; quod si autem nec ante, ne post has hæreticis sese Nectarius opposuit, ut quid, bellum in Italia post seu anno 388 adversus Maximum tyrannum Theodosio gerente, Ariani, qui falsum de imperatoris cæderum orem sparserant itaque plebi ad quilibet audendum animos adiderant, Nectarii ædes incendere? Tunc vero, inquit Hist. ecclesiast. lib. 5, cap. 13 Socrates, Ariani, resumpta fiducia, in apertam eruperunt insaniam domumque episcopi Nectarii connectis facibus incenderunt. Id factum est Theodosio augusto iterum et Cynegio consulibus, id est, anno Christi cccclxxxviii. Enimvero e manifestissimo isthoc Arianorum in Nectarium odii argumento, magno hunc in illos aliosque hæreticos zelo, si non ante, saltem post acceptas Gregorii Nazianzeni litteras, efferuisse haud immerito potest argui. Et vero Nectarius acceptæ per hæc exhortationis obsequens verosimillime easdem imperatori Theodosio ostenderit eumque, ut, quod Gregorius desiderabat, præstaret, induxerit.

10 Theodosius certe, cum jam aliquamdiu post annum 383 sedem Constantinopolitanam occupasset Nectarius, hæreticis omnibus ac nominatim Apollinaristis, ne conventus agerent, severe ante suam in tyrannum Maximum expeditionem inhibuit, idque litteris jam sæpe memoratis, quas Gregorius ad Nectarium scripsit quasque hic proinde Theodosio exhibuerit, referri posse acceptum, Tillemontius tom. vi Monumentorum Ecclesiast. pag. 633 et Baronius in Annalibus ad annum 384, num. 35 existimant. Omnibus itaque sedulo expensis, ex eo etiam, quod major aliquando contra hæreticos desiderata in Nectario fuerit vigilantia, esse eum, quem nihilominus hæreticorum Expugnatorem et Virum sanctissimum Nicolaus I Papa in Epistola supra laudata appellat, e Sanctorum numero excludendum, haud probatur. At vero, inquit fortassis non nemo, etsi sic habeat, nec pariter, uti ex infra dicendis patescet, contra Nectarii sanctitatem e Socrate et Sozomeno, familiaritatem cum Novatianis ei attribuentibus, possit argui, inde tamen, Constantinopolitanum hunc Patriarcham pro Sancto indubie habendum eique adeo ut tali locum in Opere nostro dandum, consecrarium nondum est. Fateor, sic habet; verum Græci in duobus Mss. penes nos exstantibus Synaxariis

D

vigilantia

E

evincit, in Opus nostrum, etsi in solis Græcorum Fastis

F

AUCTOR
C. B.

A riis, quorum alterum Sirmondianum, alterum Chiffletianum vocare solemus, xxvii, qua ex infra dicendis Nectarius obiit, Septembris die annuam ejus memoriam recolunt, idemque ad xi Octobris, verosimillime, quod tunc aliquando cultu Nectarius fuerit gavisus, non modo iterum in jam dicto Sirmondiano Synaxario, sed et in Mss. Bibl. Ambrosianæ Menæis itemque in magnis Græcorum Menæis excusis etiam fit. Nectarium isthæc duobus hisce, in quibus ad nomen proprium Νεκταριός, a nomine appellativo Νεκτάρι, quod ad deorum potum significandum in poetarum fabulis usurpatur, deductum, alluditur, sequentibus ornant versiculis :

Ο Νεκταριός ού τό τοῦ μύσου, Λόγῃ,
Ἀληθινόν ἔστις τρυφήν νεκταρ πίνει.

Nectarius, non fabulæ, o Dei Verbum,
Sed verum deliciarum tuarum nectar bibit.

celebretur, ob
rationem hic
adductam inse-
ritur.

B Porro, ut jam dicta magna Græcorum Menæa excusa, ita etiam, qui hisce presse inhære solet, Maximus Margunius, Cytherorum episcopus, in Menologio, vernacula Græcorum hodiernorum lingua conscripto, Nectarium hodie commemorat, et ne nihilominus, an a Græcis, ut Sanctus, Constantinopolitanus is Patriarcha honoretur, dubius forsitan quis adhuc hæreat, non tantum in Menologio illo, sed et in Menæis brevis ponitur oratio, qua, qui hanc recitant, Deum sibi fieri propitium per S Nectarii preces rogant. Jam vero, cum sic habeat, ac proin immemorabili cultus possessione apud Græcos Nectarius gaudeat, eum ego ex hac deturbare non ausim. Nullis quidem sacris Latinorum Fastis exstat insertus subindeque etiam indignos, prout ex ipsismet jam laudatis, in quibus hodie una cum Sisinio et Nectario vel Arsacius, hujus frater, vel hic simul et Acacius, ambo e Sanctorum numero, uti in Prætermisiss jam monui, certo eradendi, recensentur, Græcorum Fastis sacris liquet, Græci Sanctis accensent; verum si propterea e Sanctorum numero Nectarius debeat excludi, consecrarium erit, ut nullus, C Græcorum solis Fastis sacris inscriptus, accensendus Sanctis sit; id autem cum admittendum haud sit, solis etiam Græcorum Fastis sacris inscripti pro Sanctis sunt habendi, nisi mereri, ut ex horum numero excludantur, solide probentur; quare cum id quantum ad Nectarium rationibus supra adductis factum haud sit, nec aliunde petitis fieri, ut appareat, queat, eum sane, qui et virtute numeris omnibus absoluta effulsisse a Gregorio Nazianzeno, adulationibus minime assueto, in epistola, plus semel supra laudata, asseritur, et Viri sanctissimi titulo a S. Nicolao I Papa loco supra cit. donatur, Sanctis accensendum hosque inter Sancti titulo affectum Operi nostro inserendum existimavi, etsi interim solis Græcorum Fastis sacris exstet inscriptus.

§ II. Quandonam et qua ratione Nectarius electus fuerit e neophyto Constantinopolitanus episcopus; in rebus officii sui sese instrui ab episcopo orthodoxo curavit, nec Novatianos in consilium adhibuit.

Circa anni 381 medium in Synodo Constantinopolitana, ad quam, Euchario et Euagrio, ut Socrates lib. 5, cap. 8 affirmat, consulibus, mense Maio, centum et quingenta antistites, a Theodosio imperatore, qui orthodoxos imperii sui præsules, tum ut Nicæni concilii decreta confirmarent, tum ut Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopum constituerent, Constantinopolim vocari jusserat, accessit convenerant, S. Gregorius Nazianzenus pluribus Orientalium præsulum suffragiis episcopus urbis Constantinopolitanæ fuerat electus communique omnium lætitia in Constantinopolitanæ ecclesiæ throno collocatus. Verum, cum brevi post, exortis turbis, pacis atque concordie causa sese Sanctus ille dignitate obtenta in eadem, in qua eam acceperat, synodo circa medium dicti anni 381 sponte abdicasset, Nectarius ejus loco fuit electus. Dies quidem, quo id factum sit, determinari haud potest, verum, jam ante diem xxx Julii in cathedra Constantinopolitana Nectarium anno 381 sedisse, ex codice Theodosiano lib. 16. tit. 1, leg. 3 in editione postuma Jacobi Gothofredi tom. 6 pag. 9 et 10 fit perspicuum. Ibidem enim in constitutione de fide catholica, quam edidit Theodosius III Kalend. Aug. Heracl. Eucherio et Syagrio coss., id est, die xxx Julii in urbe Heraclea anno 381, ante alios antistites Nectari * episcopi Constantinopolitanæ ecclesiæ mentio instituitur. A tempore, sic sat prope jam determinato, quo Nectarius repente, dum neophytus dumtaxat adhuc esset, electus fuit Constantinopolitanus episcopus, ad rationem, qua mira ista electio acciderit, sermonem modo converto.

Nectarius anno Christi 381 repente e neophyto

E

F

* Nectarii

13 Sozomenus Hist. ecclesiast. lib. 7 cap. 8 illam sic exponit: Eo tempore Nectarius quidam, Tarso Ciliciæ oriundus, vir senatorii ordinis, Constantinopoli degebat: qui cum in patriam reverti jam pararet, adiit Diodorum (Constantinopoli scilicet, quo ad concilium venerat, tunc existentem) episcopum Tarsi, velut laturus epistolas, si quas ille Tarsum scribere voluisset. Forte tum Diodorus secum ipse tacitus agitabat, quisnam potissimum eligendus esset ad eam ordinationem, quæ tanta ambitione celebrabatur. Qui Nectarium conspicatus, eum episcopatu dignum esse censuit, statimque in intimo mentis recessu suffragium suum ei contulit, canitiem viri vultumque sacerdotio dignum et morum suavitatem considerans. Itaque tanquam alterius negotii causa eum ad episcopum

in Constanti-
nopolitanum
episcopum, uti
hic a Sozome-
no.

AUCTORE
C. B.

episcopum Antiochensem deduxit; multisque laudibus prosecutus, oravit episcopum, ut illum suffragio suo adjuvaret. Ille vero in tanti momenti negotio, ubi multi illustres viri eligendi proponebantur, Diodori suffragium derisit. Nihilominus evocatum ad se Nectarium aliquantulum temporis opperiri jussit. Haud multo post cum imperator mandasset episcopis, ut nomina eorum, quos quisque episcopatu dignos judicaret, in charta perscriberent, unumque ex omnibus eligendi facultatem sibi ipse reservasset, alii quidem aliorum nomina perscripserunt; Antiochensis autem ecclesiae antistes scripsit et ipse eos, quos voluit; omnium tamen postremum adjecit Nectarium in gratiam Diodori.

narratur,
miro modo
eligitur.

14 Imperator igitur, perlecto indiculo eorum, qui inscripti fuerant, substitit in Nectario, et intenta mentis acie secum ipse consultabat, digito in postremum vocabulum impresso: rursusque ad caput reversus, cum cunctos ordine percurisset, Nectarium elegit. Tum vero admiratio omnes invasit, quarebantque, quis et unde esset Nectarius ille, et quod vitae genus

B sectaretur. Cumque didicissent, ne sacro quidem lavacro eum initiatum esse, inopinatum principis iudicium eo amplius mirabantur. Ignorabat autem istud, ut opinor, etiam Diodorus: neque enim, si scivisset, ausus esset umquam viro nondum initiato sacerdotii suffragium dare; sed, ut verosimile est, virum jam canum pridem baptizatum fuisse existimabat. Verum haec non sine Dei nutu evenere, siquidem imperator, postquam eum Baptismi expertem esse intellexisset, in eadem sententia permansit, multis licet episcopis refragantibus. Postquam vero universi cesserunt et imperatoris sententiam suffragio suo comprobarunt, baptizatus est et adhuc Neophyti vestem indutus, communi totius concilii calculo episcopus Constantinopolis renuntiatur. Multi porro crediderunt, haec ita ab imperatore gesta esse, Deo id illi mandante ac praecipiente. Sed utrum id verum sit, necne, certo equidem affirmare non possum. Mihi tamen ipse persuaserim, non sine divina Providentia id actum esse, dum et ordinationis illius miraculum considero, et ex iis, quae consecuta sunt, animadverto, Deum mansuetissimo et optimo atque honestissimo viro hunc episcopatum conferre voluisse. Et haec quidem in ordinatione Nectarii ita gesta sunt, ut auditione accepi.

C
Is, in quo divinum instinctum intervenisse,

15 Quae de mirabili Nectarii in episcopum Constantinopolitanum electione Sozomenus his verbis narrat, singulari Dei instinctui, uti sub finem indicat, non pauci adscribere. At, ait in supra laudata Chronologica patriarcharum Constantinopolitanorum Historia num. 133. Cuperus, quocumque modo mirabilis illa electio facta sit, nonnullae... narrationis (qua scilicet a Sozomeno per verba modo huc transcripta exponitur) circumstantiae nobis parum verosimiles videntur. Fateor; nonnulla sane, quae nec vero apparent similia, nec facile fidem apud quemlibet invenient, narratio illa complectitur; verum quid si in Nectarii electione singularis reipsa, uti a nonnullis creditum fuisse Sozomenus affirmat, Dei instinctus seu divinae voluntatis significatio intervenerit? Enimvero hoc in casu, quae vero alioquin absimilia incredibiliaque apparerent, haud amplius apparebunt hujusmodi. Vidit id Cuperus hincque, postquam, quae sibi parum verosimilia videntur, dictae narratio-

D
nis adjuncta proposuit, Hist. mox iterum laudatae num. 134 sic loquitur: Si hic de Ambrosio Mediolanensi aut simili catechumeno sermo esset, mirabilem hujusmodi electionem singulari divinae voluntatis significationi adscriberemus; sed non videmus, tales fuisse Nectarii dotes ante susceptum Baptisma, ut ad peculiarem Dei instinctum recurri hic debeat. Animi dotes, quibus ante susceptum Baptisma ac proin ante suam in episcopum Constantinopolitanum electionem ornatus fuit Nectarius, tales certe, quales, dum e catechumeno Mediolanensis episcopus crearetur, erant Ambrosii, haud existitisse, nemo forsitan ibi inficias; ast usque ad tempus, quo episcopus fuit electus, intemperantius equidem haud vicisse Nectarium, suadet, quae num. 5 et 6 in medium adduxi; etsi autem, id sese in juventute fecisse, ipsemet verbis, num. 4 huc transcriptis, apud Sozomenum Nectarius testetur, inde tamen pro mirabili ejus electione recurri ad peculiarem Dei instinctum haud posse ac proin nec debere, consecretarium non est.

16 Quid ni enim is, qui vas electionis esse Saulum nomenque suum ab eo coram regibus et gentibus portari volens, repente eumdem ex Ecclesiae persecutore fecit apostolum suamque hac de re voluntatem Ananiae mirabili modo significavit, Nectarium e neophyto, qui corruptis in juventute moribus existisset, in episcopum Constantinopolitanum eligi voluisse, hancque suam voluntatem executioni per Theodosium imperatorem mandari peculiari instinctu curasse haud queat? At vero, addit Cuperus, Si electio illa tam prodigioso modo aut divino instinctu facta fuerit, mirum sane est, alios ecclesiasticae Historiae scriptores id litteris non mandasse, dum interim multo minutiora illius temporis gesta posteritati reliquerunt. Miror certe ego, hosce omnes ac ipsosmet, qui Constantinopoli et natus et episcopus erat, Socratem de raro ac mirando modo, quo Nectarium elegisse Theodosius a Sozomeno narratur, tacuisse; verum est pariter, cur, vel e neophyto in Constantinopolitanum episcopum electum fuisse Nectarium, unicuique appareat quam maxime mirum, neque tamen, quin vere e neophyto in Constantinopolitanum episcopum electus fuerit Nectarius, etsi interim res a solo etiam Sozomeno, reliquis, qui huic vel aequales vel superiores, fuerunt, scriptoribus eam tacentibus, affirmetur, revocandum est in dubium, cum S. Ambrosius, qui et ipse e Neophyto fuerat creatus episcopus, ordinationem suam per Nectarii e Neophyto in episcopum Constantinopolitanum ordinationem in epistola, ad ecclesiam Vercellensem anno 396 scripta, tacite eacuset.

17 Quod autem ad divinum, quo Nectarii electio facta fuerit, instinctum spectat, cum is facile vel penitus ignorari vel haud sat exploratus haberi poterit, non est, cur locum haud habuisse credatur, quod a nullis Historiae Ecclesiasticae scriptoribus memoretur, ac ab ipsomet, a quo fuisse per nonnullos creditus refertur, Sozomeno in dubium, uti ex ejus supra huc transcriptis verbis liquet, revocetur. Nectarium quidem, qui moribus placidus et in omni vita plane admirandus erat, a populo roptum ad episcopale munus obeundum et ab episcopis centum et quinquaginta, qui tum Constantinopoli aderant, ordinatum fuis-

credibile apparet, locum non habuisse, ex aliorum

Scriptorum silentio et Socrate, rem aliter gestam narrat,

se

A se episcopum, Socrates huc supra num. 6 transcriptis verbis, nulla omnino vel miri, quo eum in episcopum Theodosius elegerit, modi, vel divini, quo id hic fecerit, instinctus mentione facta, dumtaxat docet; verum etsi sic habeat ac proin, Nectarium ob lenem ac blandam agendi rationem seu gratam morum facilitatem et in episcopum a populo expetitum et huic haud difficile episcopos assensos fuisse, vero appareat haud absimile, nihil tamen impedit, quo minus tam quæ a Sozomeno, quam quæ a Socrate narrantur, ad Nectarium electionem concurrerit credantur.

haud probatur;

18 Quid ni enim factum esse queat, ut, declaratione, qua Theodosius, utut Baptismi expertem esse Nectarium, jam edoctus, in hujus tamen in episcopum, quam fecerat, electione sese perstare, episcopis ediceret, ad populum delata, Nectarium hic a sese raptum ac ad concilium abductum in episcopum ab episcopis ordinari postularit, hique demum, Theodosio, qui e dictis non secus ac populum Nectarium in episcopum desiderabat, præsenle, Bap-
B tismate primum ei collato, id fecerint? Id certe ego haud perspicio; quare, cum auctores, qui pugnare utcumque sese inter videntur, non collidendi, sed, si fieri commode possit, componendi sint, rationi consentaneum est, ut, quemadmodum possunt, ita etiam re ipsa ad Nectarium electionem, tam quæ Sozomenus, quam quæ Socrates narrat, concurrerit credantur. Episcopi, qui anno post Nectarium electionem proximo Constantinopolim iterum convenere, in sua ad Damasum aliosque per Occidentem episcopos epistola rationem tandem eorum, quæ in Synodo Constantinopolitana, secundæ œcumenicæ nomine distingui solita, gesta fuerant, reddentes, de Nectarium electione sequentem loquuntur in modum: Ecclesie Constantinopolitanæ... reverendissimum sanctissimumque Nectarium in concilio generali communi omnium consensu, præsenle Theodosio imperatore religiosissimo, totius denique cleri totiusque civitatis suffragiis, episcopum constituimus.

etsi autem certum non sit,

19 Ita illi, haudquam certe his suis verbis impediendes, quo minus in Nectarium electione concurrerit putentur, tam quæ a Sozomeno, quam quæ a Socrate de ea narrantur; verum, etsi sic habeat, ne tamen hæc omnia re etiam ipsa habuisse locum, absque omni dubitatione opiner, ipsemet facit Sozomenus. Cum enim, sese, non e probata fidei documentis hausisse, sed auditione dumtaxat, quæ de Nectarium in episcopum ordinatione narrait, accepisse, sub verborum, num. 13 et seq. huc transcriptorum, finem insinuet, hæc omnia, utpote e sola forsitan traditione populari hausta, veritati exacte ubique haud esse consona, suspicandi ansam præbet. Viderit id haud dubie Baronius, pissimumque Theodosium in Nectarium electione sibi tantum, quandum aut Sozomenus, arrogasse juris, verosimile haud ratus, de hac apud nos tom. 2 Maii in S. Gregorii Nazianzeni, quam contexit, Vita num. 148 sic scribit: Qui autem, postquam Gregorii Nazianzeni a sede Constantinopolitana abdicationem ratam habuisset Theodosius, in concilio Constantinopolitano, remanserunt episcopi, cum de subrogando alium in loco Gregorii mutuo dissiderent, alii alii faventibus; tandem cum nulla esset spes concordie, ut in eandem omnes coirent sententiam; pla-

cuit, ut, scriptis multarum nominibus, imperatori deferretur, quem vellet ex notatis eligere. Erat ultimo loco in schedula conscriptus Nectarius, adhuc catechumenus expræfectus, nuper enim gesserat præfecturam urbanam. Hunc, ceteris posthabitis, Theodosius imperator elegit. Quod si itaque Baronius, qui, quæ hic de urbana Nectarium præfectura ait, verosimiliter e Sozomeno partim et partim e Socrate conjectarit, vera hic memoret, Theodosius jure seu potestate, non quam sibimetipsi arrogarat, sed quam a concilio acceperat, Nectarium elegerit Constantinopolitanum episcopum.

AUCTOR C. B.

20 Ast quocumque demum modo sive a Theodosio, sive a concilio, sive a clero et populo, sive denique ab omnibus his simul Nectarius fuerit electus, legitimus equidem existit ecclesie Constantinopolitanæ episcopus. Nec contrarium probari potest e concilio Italici anno 381 paulo post supra memoratum Constantinopolitanum celebrati, secunda ad Theodosium imperatorem epistola. In hac quidem apud Labbeum tom. 2 concil. col. 1008 Ambrosius ceterique, quorum nomine, cum e fama dumtaxat adhuc, ut apparet, res in Constantinopolitano gestas haberent perspectas, fuit conscripta, Italiae episcopi sequentem loquuntur in modum: Nectarium autem cum nuper nostra mediocritas Constantinopoli cognoverit ordinatum, cohærere communionem nostram cum Orientalibus patribus non videmus. Præsertim cum ab iisdem Nectarius dicitur illico sine communionis consortio destitutus, a quibus fuerat ordinatus. Non mediocris igitur hic scrupulus. Nec quædam nos angit de domestico studio et ambitione contentio, sed communio soluta et dissociata perturbat. Nec videmus, eam posse aliter venire, nisi aut is reddatur Constantinopoli, qui prior est ordinatus, aut certe super duorum ordinatione sit in urbe Roma nostrum Orientaliumque concilium; ita autem, qua ad sedem Constantinopolitanam promotus fuit Nectarius, electionem, ab episcopis, qui anno hanc proxime secuto, Constantinopolim convenere, magnifice verbis, num. 18 huc transcriptis jactatam, sese legitimam haud censuisse, luculenter produunt.

Nectarius equidem legitimus,

E

F

21 Ast hi, Maximi philosophi Cynici, qui sedem Constantinopolitanam vi occupare tentarat, mendaciis et fraudibus decepti, hujusmodi haud dubie, uti ex iis, quæ Cuperus in supra laudata Chronologica Patriarcharum Constantinopolitanorum Historia num. 119 et duobus seqq. scribit, primum est colligere, tulerint iudicium. Ut sit, haud multum equidem temporis effluit, quin, quod ad Nectarium electionis firmitatem ac, ut esset legitima, requiri, ipsemet, ut mox videbimus, Theodosius iudicarat, Romanis Pontifex Damasus concesserit. Qui id factum sit, expono. Apud Labbeum tom. 4 Conciliorum exstat Bonifacii Papæ epistola, in qua hic ibidem col. 1708 quibusdam Macedonia vicinarumque regionum episcopis anno 422 sic scribit: Clementissimæ recordationis princeps Theodosius Nectarium ordinationem, propterea quia in nostra notione non esset, habere non existimans firmitatem, missis e latere suo aulicis cum episcopis, formatam (litteras scilicet communionis indices) huic a Sede Romana dirigi regulariter depoposuit. Theodosius itaque, qui, quemadmodum ex hisce Bonifacii verbis intelligitur, Nectarium electionem, quod

electione ejus a Damaso Papa approbata,

AUCTORE
C. P.

quod absque Romanæ Sedis cognitione et consensu esset peracta, haud sat firmam existimabat, roborari illam seu confirmari ab eadem Sede, missa ad demasum Papam, quæ ex aulicis et episcopis erat composita, legatione, postulavit. Nec, quin hic imperatoris postulationi obsecutus sit, dubitare sinunt verba, e Nicolai I Papæ ad Photium litteris num. 2 huc transcripta. Iis enim ob ingentem, qua pressa fuerat Constantinopolitana ecclesia, necessitatem Nectarii promotionem is sanctus Pontifex excusavit, id utique, nisi hæc a Sede Apostolica fuisset probata, haud facturum.

ecclesie Constantinopolitanae existit episcopus,

22 Verum an ante, an post epistolam, ab episcopis, qui CPolim anno a Nectarii promotione proximo convenere, ad Damasum aliosque episcopos Occidentales scriptam, ratam hanc Sedes Apostolica habuit? In epistola ista, uti eam apud Theoderetum Hist. Ecclesiasticæ lib. 5, cap. 9 evolventi patescet, nulla omnino necessitatis, cujus causa e statu laicali ad ordinem sacerdotalem promotus fuerit Nectarius, mentio occurrit, cumque nihilominus Nectarii promotio a Sede Apostolica ob talem necessitatis excusationem fuerit e jam dictis approbata, hæc verosimillime ab episcopis supra memoratam Theodosii ad Damasum Papam legationem partim componentibus, fuerit adducta; quare, cum hæc dicta episcoporum Orientalium ad Damasum epistola indubie fuerit anterior, verosimillime et hæc anterior existiterit, quæ ob excusationem, a legationis istius episcopis adductam, facta e jam dictis est, promotionis Nectarii a Sede Apostolica approbatio. Verum hæc de mira Nectarii ad sedem Constantinopolitanam promotione hujusque a Damaso Papa, quæ, quemadmodum e jam dictis primum est colligere, verosimillime vel ipsomet, quo concilium Constantinopolitanum celebratum fuit, anno 381 vel certe haud diu post locum habuerit, facta approbatione modo dicta, ut, Nectarium existisse legitimum ecclesiæ Constantinopolitanæ episcopum, patescat, sufficiant. Ad ea, quæ Nectarius jam episcopus egerit, sermonem converto.

instructoreque apprime orthodoxo usus, collationis Constantinopolitanae

23 Nectarius, qui sese nec sufficientem rerum ecclesiasticarum peritiam, nec doctrinam præcelso, ad quod inopinato fuerat evectus, muneri digne obeundo parum habere, noscebat, a Diodoro, Tarsensi episcopo, qui ad ejus in episcopum Constantinopolitanum electionem plurimum, ut Sozomeni verba, num. 13 huc transcripta, fidem faciunt, contulerat, prudenter ac provide, ut Cyriacus, apprime orthodoxus Adanorum episcopus, a quo rerum, ad sacerdotale suum officium spectantium, scientia imbueretur, Constantinopoli, jam finito Constantinopolitano concilio, aliquamdiu adhuc secum maneret, postulavit, ac, ut Sozomenus verbis num. 4 recitatis testatur, Cilicas præterea et ipse Cilicæ multos alios, ut secum morarentur ac suam, ut verosimile apparet, ei operam in gubernanda Constantinopolitana ecclesia addicerent, pellexit. Neque vero Nectarius, unde et ejus in faciendis, quæ jam dixi, prudentia laudanda, diu admodum sedem Constantinopolitanam occupavit, cum et doctrina ipse et doctiorum quorumcumque consilio atque ope quam maxime indiguit. Qua occasione id acciderit, e modo hic in medium adducendismovintelliges. Sozomenus lib. 7 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 12 sic scri-

bit: Imperator.. Theodosius, exiguo tempore D (via biennio nimirum) post priorem synodum (Constantinopolitanam videlicet, anno 381, ut dictum, celebratam) elapso, sectarum, quæ tum temporis maxime vigeabant, principes iterum convocavit, ut de iis, quorum causa dissidebant, rationem redderent aut acciperent. Sperabat enim, perfecturum se, ut omnes inter se consentirent, si communem ipsis disputationem de controversiis fidei proposuisset.

24 Cum igitur convenissent, Merobaude iterum et Saturnino consulibus, quo anno (nempe, qui ita designatur, 383) Theodosius Arcadium filium suum imperii consortem sibi adjunxit, imperator, evocato ad se Nectario, de futura synodo cum eo communicavit, jussitque, ut quæstiones, ex quibus natæ erant hæreses, disceptandas proponeret, quo una fieret ecclesia credentium in Christum et doctrina fidei concors stabiliretur. Porro Nectarius, domum reversus, cum variis curis angeretur, Agelio Novatianorum episcopo, ut qui eandem cum ipso fidem (in iis scilicet, quæ ad Nicænum Symbolum pertinebant) teneret, consilium imperatoris aperuit. Agelius vero, utpote qui vitæ sanctimoniam factis ipsis profitebatur, in dicendo vero hæc disputando parum erat exercitatus, alterum vice sua proposuit, qui et dispicere quid agendum esset et disputare, si opus foret, egregie calleret, Sisinnium nomine, qui tum quidem lector sub ipso erat, postea vero episcopus ibidem Novatianorum fuit; virum intelligendi facultate ac dicendi copia præditum; qui sacrarum librorum expositiones accurate didicerat et multiplicem habebat notitiam eorum, quæ tum ab ethnicis, tum ab ecclesiasticis auctoribus scripta erant. Hic, pro loco ac tempore rectissime consulere visus, auctor fuit, ut fugerent disputationes cum hæreticis, tanquam contentiones ac dissidii fomites, interrogarentque potius illos, num admitterent eos doctores atque interpretes sacrarum Scripturarum, qui ante dissidium Ecclesiæ vixissent. Etenim, aiebat, si istorum testimonia rejecerint, a suis consortibus explodentur; si vero illos ad dirimendas controversias idoneos esse arbitrabuntur, proferendi sunt eorum libri. F Probe enim norat, antiquos, qui Filium Patri coeternum credi reperissent, nunquam ausos fuisse dicere, quod generationis suæ aliquod habuisset initium.

25 Cum igitur Nectario id placuisset, et imperator certior factus consilium approbasset, tentare cœpit hæreticorum animos, quidnam ipsi de veterum interpretationibus sentirent. Qui cum eas magnopere laudassent, imperator apertius ex iis percontatus est, utrum ex illorum dictis controversias decisuri essent et num illos idoneos doctrinæ testes judicarent. Cum vero hæc etiam de re inter sectarum principes orta esset dissensio, neque enim eadem omnes de veterum libris sentiebant, intellexit imperator, illos opinionum suarum altercationibus confisos, conditionem propositam recusare, et, damnato illorum consilio, jussit, ut unaqueque secta fidei suæ formulam scripto comprehensam ipsi traderet. Postquam dies illuxit, quæ huic negotio constituta fuerat, convenerunt in palatium, pro iis quidem, qui Trinitatem consubstantialem profitebantur, Nectarius et Angelus, pro Arianis autem Demophilus ejus sectæ antistes; pro Eunomianis Eunomius ipse; pro iis vero,

A vero, qui Macedoniani dicuntur, Eleusius, episcopus Cyzicenus. Porro acceptis singulorum libellis, eam solam fidei formulam imperator probavit, quæ Trinitatem consubstantialem assereret; reliquias vero tanquam huic adversantes discerpit. Ac Novatianis quidem nihil ex hoc negotio accidit præter sententiam. Idem enim, quod Ecclesia Catholica de Divinitate sentiunt. Cæteri vero episcopis suis succensuerunt, quod coram imperatore, pugnantia secum ipsis atque contraria, imperite dixissent. Multi etiam, damnatis illis, ad eam fidem, quæ probata fuerat, se transtulerunt. Cæterum imperator lege lata præcepit, ne hæretici collectas agerent, neve de fide docerent, neve episcopos, aut alios ordinarent; utque alii quidem urbibus et agris pellerentur; alii vero notarentur infamia, nec jus æquum civitatis cum reliquis civibus possiderent. Et graves quidem pœnas legibus suis adscripsit; haudquaquam tamen executioni mandavit. Neque enim punire subditos, sed terrere tantummodo studebat, ut idem cum ipso de Divinitate sentirent. Nam B et illos laudabat, qui sua sponte converterentur.

occasione Novatianos duos in consilium adhibuisse

26 Hæc omnia hactenus Sozomenus; eadem autem et quidem nonnihil fusiis lib. 5 Hist. Ecclesiast., cap. 10 Socrates etiam refert, sub finem adjungens, Theodosium dein Novatianis, quod eorum fidem reperisset catholicorum de Sanctissimæ Trinitatis consubstantialitate fidei consonam, fuisse, legeque lata, ut et oratoria sua absque metu possidere et iisdem, quibus catholici, privilegium gaudere possent, statuisse. Quod si itaque duobus illis scriptoribus assentiendum hic sit, Theodosius, hæreticos omnes adducere ad unam eademque fidem Catholicam desiderans, præcipuos variarum hæresium seu sectarum propugnatores ad synodum vocavit, cumque hi, pro Arianis scilicet Demophilus, pro Eunomianis ipse Eunomius proque iis, qui Macedoniani dicebantur, Eleusius episcopus Cyzicenus, Constantinopolim, Merobaude iterum et Saturnino consulibus, id est, anno 383 et quidem, ut Socrates addit, mense Junio convenissent, Nectarius, ab imperatore, ut questiones, e quibus natæ essent hæreses, disceptandas, seu examini, quo doctrina fidei concors stabiliretur, subjiciendas proponeret, jussus, duos dumtaxat in tanti, qua maximeangebatur, momenti re Novatianos, Agelium videlicet episcopum hujusque lectorem, nomine Sisinnium, in consilium, utcumque quidem, quem duo illi scriptores exponunt, felici, sed tamen eatenus pudendo successu adhibuit.

a Socrate et Sozomene, a Baronio ideoco hic explosio

27 Verum Baronius, qui, contra ac Socrates et Sozomenus insinuare videntur, memoratæ ab his synodo seu collationi plures etiam episcopos Catholicos interfuisse, ac proin partem in illa solum ex orthodoxis Nectarium haud habuisse, persuasum sibi, et quidem ex infra dicendis merito, habuit, Sozomeni fere integro, quem jam e Valesii versione recitavi, textu in Annales suos ecclesiasticos ad annum 383, num. 16 et duobus seqq. e Christophorsoni versione illato, ita deinde prosequitur: At quoniam suspecta fides est hæreticorum, de suis dogmatibus et eorum sectatoribus aliquid affirmantium, æque nobis dubium redditur, immo, ut verius dicam, mendacium esse convincitur totum hoc, quod de Nectario ait, in causa tanti momenti Novatianum episcopum

consuluisse, atque, ut illud, usurpem, perinde acsi in Israël Deus non esset, Deum Accaron adisse. Quis sibi persuadeat, in eam synodum, in qua fortiores hæresum propugnatores audienti essent, non vocatos esse a Theodosio Catholicos episcopos, qui doctrina ceteris eminent, ut inter alios Gregorium Nyssenum, quem constat non solum hoc tempore fuisse superstitem, sed et plures adhuc vixisse annos, Amphilochem Iconii episcopum æque disertum, Diodorum Tarsensem eundemque Nectarii studiosum et illos ipsos, quos idem Diodorus dederat eidem Nectario in divinis litteris consultores atque doctores; ut Euagrium relictum a Gregorio Nazianzeno prætermittamus atque alios plures, quibus synodus creditur abundasse, qui omnes Agelium decrepitum senem et juvenem Sysinnium antecellerent doctrina rerumque peritia. Quis igitur persuadere sibi poterit, his omnibus posthabitis, Nectarium convenisse Novatianos hæreticos eorumque præscripto dumtaxat rem tantam administrasse et in tanto negotio, tacentibus reliquis, soli Nectario cum hæreticorum antesignanis sermonem habere permissum esse?

autors C. B.

28 Hæc laudatus Annalium ecclesiasticorum parens, qui cum Gregorium Nazianzenum inter et Nectarium parum huic honorificam, quam supra num. 3 proposui, comparisonem instituit, locoque non uno Nectario laudando haud admodum idonea adducat, certe e præpostero in hunc affectu nimio favore Sozomenum et Socratem verbis jam datis explosisse censendus non est; etsi autem, contra ac existimavit, hi ambo, non hæretici, sed, quemadmodum Valesius ante eorum Opera, Græco-Latine a sese edita, ostendit, orthodoxi existierint, Novatianis tamen, ut Bellarminus de Scripturis ecclesiasticis ait, nec ipsemet diffidetur Valesius, fuisse dignoscuntur, idque ad illorum in iis, quæ in hæreticorum istorum laudem commemorant, fidem elevandam sufficit. Et vero, dum Constantinopolitanæ, de qua hic nobis sermo, synodo seu collationi nullos orthodoxos episcopos, si unum exceperis Nectarium, interfuisse, insinuant, tuto illis ac nominatim Socrati, dum præterea, fuisse a Theodosio in Novatianorum favorem, synodo finita, legem latam, affirmat, credi sane haud posse, e jam nunc dicendis patescet. Theodosius imperator, qui, ut dictum, synodum istam seu concilium, ut hæreticos omnes sub una fide conduceret, congregarat, hosce ad sese vocatos officiis sibi devincire est conatos, cumque indulgentius, quam par esset, cum iis agere videretur, orthodoxi inde, veriti scilicet, ne imperator, illorum circumventus astutia, præcepta delaberetur in hæresim, nonnihil fuere commoti.

falso intulit, uti ex iis, quæ

29 Ita fere in Ann. Eccles. ad annum 383, num. 20 idem Baronius, qui deinde, imperatorem idcirco ab Amphilocho, Iconiensi episcopo, cum factis, tum verbis redargutum fuisse, præfatus, qui res gesta sit, exponit ipsismet, quæ Theodoros lib. 5, cap. 16 suppeditat, e Christophorsoni versione verbis, quibus ego, quæ Valesii versio exhibet, sequentia hæc substituo: Ingressus... denuo (Amphilocheus) in palatium, cum Arcadium filium imperatoris adstantem vidisset, quem ille paulo ante Augustum renuntiaverat, ipsum quidem imperatorem solito more salutavit, filium vero honoris expertem

AUCTORE
C. P.

tem dimisit. Imperator vero id ab Amphiloquio per oblivionem existimans factum, accedere eum jussit et filium osculari. Vero Amphiloquius sufficere ei honorem dixit, quem ipsi exhibuisset. Quod indigne ferens imperator, contemptum filii suam esse aiebat injuriam. Tum vero sapientissimus Amphiloquius facti sui causam aperuit et contenta voce dixit: Vides, imperator, te filii tui contumeliam ferre non posse, sed succensere iis, qui illi contumeliam faciunt. Crede igitur, Deum quoque hujus universi eos aversari, qui Filium ipsius Unigenitum blasphemant; eosque tanquam ingratos erga Servatorem ac bene de se meritum, odio habere. Re hoc modo intellecta, imperator, tum dictum, tum factum Amphiloquii admodum miratus, legem extemplo dedit, qua hæreticorum conventicula vetabantur.

hic in medium

30 *Theodoretus quidem, isthoc Amphiloquii factum tum demum, cum Theodosius a cæde Maximi tyranni Constantinopolim ex Occidente esset reversus, accidisse, sub cap. proxime citati initium prodit; verum, cum Theodosius anno demum 391, uti apud Pagium in Criticis videre licet, Constantinopolim ex Occidente, cæso tyranno Maximo, sit reversus, Amphiloquiique jam relatum factum, cum haud diu Augustus a Theodosio, quod, quem admodum Socrates Hist. Ecclesiasticæ lib. 5, cap. 10 docet, Merobaude iterum et Saturnino consulis die septimo decimo Calendas Februarii, ac proin anno 388 die xvi Januarii evenit, Arcadius fuisset renuntiatus, habuisse locum, mox data Theodoretis narratio ferat, necesse est, ut Amphiloquii, de quo hic, factum, anno 383, imo vero Constantinopolitani, quod e supra dictis anno isthoc, mense Junio ac proin haud diu postquam a Theodosio Augustus renuntiatus Arcadius fuisset, celebratum pro pace Ecclesiæ fuit, concilii tempore acciderit. Erit quidem fortassis nonnemo, qui reponat, potius id, quod capitis dicti initio, quam quod deinde in narratione, num. proxime prægresso data, Theodoretus affirmat, esse credendum, ac proin Amphiloquii, de quo hic, factum, non anno 383 seu tunc, cum haud diu Augustus creatus a Theodosio Arcadius fuisset, sed anno 391 seu tum demum, cum a tyranni Maximi cæde Constantinopolim ex Occidente Theodosius esset reversus, consignandum.*

adducuntur,

31 *Verum quo minus fieri id queat, impediunt, quibus dicta narratio terminatur, Theodoretis verba. Hisce enim statim post Amphiloquii, quod illa exponit, factum latam fuisse, qua hæreticorum conventicula vetabantur, a Theodosio legem, diserte traditur; quare cum in codice Theodosiano lib. 16, tit. 5 de hæreticis lege xi, quæ ad Postumianum prætorii præfectum viii. Kal. Aug. CP. Merobaude II. Saturnino coss., ac proin die xxv Julii anno 383 data notatur, omnibus omnino hæreticis, ut nullis circulis cocant, nullam colligant multitudinem, nullum ad se populum trahant, a Theodosio præcipiatur, nec ulla lex hujusmodi, quæ in Oriente a Theodosio, post Maximi cædem Constantinopolim reverso, anno 391 lata fuerit, reperitur, consecrarium est, ut supra relatum Amphiloquii factum, post quod extemplo legem, qua vetabantur hæreticorum conventicula, a Theodosio latam, Theodoretus tradit, haud dubie anno 383 et quidem ante*

hujus xxv Julii diem, quo e dictis lex, hæreticorum conventicula vetans, a Theodosio lata fuit, acciderit. Jam vero cum sic habeat Amphiloquiusque tunc, cum factum illud locum habuit, Constantinopoli et quidem in imperatoris palatio, teste Theodoretis, fuerit versatus, quis eum tunc seu anno 383 concilio, pro Ecclesiæ pace ibidem celebrato, interfuisse, eat inficias? Nec tantum Amphiloquium, sed et plures alios orthodoxos episcopos eidem concilio interfuisse, fas est colligere e duabus, quarum altera 74, altera ordine est 72, epistolis, a Gregorio Nazianzeno ad Postumianum, anno 383 prætorio præfectum et Saturninum, qui anno eodem consulatum cum Merobaude gessit, conscriptis.

32 *In harum enim priori Gregorius ad Postumianum sic scribit: Nihil tam imperio tuo convenire existima (quando quidem rursus episcoporum synodus celebratur, haud scio qua de causa aut quomodo coeuntium) quam ut te præfecto ac tua opera ecclesiæ ad pacem reducantur, etiamsi eos, qui dissidii et factionibus contendunt, apertius objurgare oporteat. Quod si cuiquam nimium curiosus esse videar, quod, cum a negotiis secesserim, non tamen curam et sollicitudinem abjecerim, hoc memineris, non quemadmodum a throno et fastuoso supercilio, ita etiam a pietate secessimus. Quin potius eo majorem fidem auctoritatemque apud te habiturus mihi videor, ut qui non rem meam privatam, sed publicam utilitatem curem; in posteriori vero ad Saturninum consularem sequentia isthæc, nonnullis aliis præmissis, commemorat: Omnia apud nos Dei Beneficio recte se habent, hoc uno excepto, quod de ecclesiis anxii et solliciti sumus tam fæde perturbatis. His quidquid operis afferre poteris ad communem concordiam et re et sermone impigre constitue. Quandoquidem rursus episcopi coeunt, metuendum rursus est, ne nunc quoque pudore suffundantur, si hæc quoque synodus parum præclarum finem habuerit, quemadmodum et prius. Cum itaque Gregorius, uti ex hisce, quibus in duabus jam dictis epistolis utitur, verbis liquet, de felici synodi, quæ tunc seu anno 383 celebrabatur, successu sit sollicitus, certaque, si ab Hæreticis dumtaxat episcopis celebrata hæc fuisset, ita animo haud futurus fuisset affectus, haud dubie inter episcopos, quos ad illam coire ait, nonnulli orthodoxi exstiterint, estque proinde certo, solum ex orthodoxis Nectarium synodo isti seu concilio, ut Socrates et Sozomenus insinuant, interfuisse, a vero alienum.*

33 *Atque hoc quidem tam uni, quam alteri e scriptoribus hisce, ut jam supra innui, est commune; verum Constantinopolitani anno 383 pro Ecclesiæ pace celebrati concilii occasione fuisse lege lata, ut Novatiani ecclesias suas seu oratoria absque ullo metu possidere iisdemque, quibus Catholicis, privilegiis gaudere possent, a Theodosio statutum, Socrates præterea, ut jam supra monui, et quidem solus affirmat; id autem apparet a vero patriter alienum. Ita autumo primo quidem, quod legem talem a Theodosio fuisse tum latam, Sozomenus haud dicit, deinde vero, quod in Theodosiano apud Gothofredum codice nulla etiam usquam lex hujusmodi reperitur. Nulla quidem in ejusdem codicis lege,*

D

palam sit, insinuantibus,

E

F

perperam aseritur.

A lege, anno 388 vigesima quinta Julii die data, qua, ne conventus hæretici agant, inhibetur horumque, quibus id velatur, sectæ nomine tenus exprimuntur, Novatianorum mentio occurrit; verum, etsi quidem inde, non fuisse id ipsum, quod reliquis hæreticis, Novatianis prohibitum, haud tamen etiam in horum favorem legem, qua, ut et oratoriam propria possidere et iisdem, quibus Catholici, privilegiis gaudere possent, Theodosii jussu produsse, potest inferri. Jam vero, cum sic habeat ac proin tam Socrates quam Sozomenus in iis, quæ de synodo, a Theodosio pro pace Ecclesiæ procuranda anno 388 convocata, fidem integram haud mereantur, non est etiam, cur eorum auctoritate impulsus, fuisse tunc a Nectario duos hæreticos Novatianos, Agellium videlicet episcopum ejusque diaconum Sisinnium in consilium, neglectis quibuscumque orthodoxis, adhibitos, credamus, idque adeo, quod hac de re aiunt, rejicere cum Baronio ut certo perperam ab iis assertum minime veremur, etsi interim res a Nicephoro Callisto, Socratem et

B Sozomenum hic, ut sæpissime alias, secuto, Historiæ Ecclesiasticæ lib. 12, cap. 15 etiam asseratur. Ad res modo, synodo seu collatione Constantinopolitana jam dicta posteriores ac quoquo modo ad Nectarium spectantes, quas § seq. exponere statui, progrediamur.

§ III. Nectarius a Gregorio Nazianzeno, ut imperatorem contra Apollinaristas excitet, epistola monetur; quandonam hanc acceperit, post obierit, quid adhuc egerit et presbyterum pœnitentiarum abrogando effecerit.

C Theodosius eodem, quo synodus seu collatio supra memorata CPoli celebrata est, anno 388 duo dedit ad Posthuvianum, prætorio præfectum, adversus omnes, quæ tunc grassabantur, hæreses rescripta. Hisce Arianos, Eunomianos, Macedonianos, Apollinarianos, Encratitas, Apotactitas, Saccophoros et Hydoparastatas, urbe agrisque pellendos sanciens, iisdem præterea omnem conventus agendi potestatem ademittit ministrorumque ordinationem inhibuit. Verum cum postea, contemptis hisce imperatoris legibus, ejusvis generis hæretici Constantinopoli nihilominus libere degerent ac conventicula haberent, Gregorius Nazianzenus prolixam, quæ Operum ejus tom. 1 a pag. 721 exstat inserta, scripsit ad Nectarium epistolam, suaviter juxta ac fortiter hac illum, ut imperatorem ad compescendos Apollinaristas excitet, exstimulans. Ex epistola illa, quam jam supra partim transcripsi, Nectarium Sanctis haud accensendum, valide haud probari, luculenter, ni fallor, ostendunt, quæ de hoc argumento ibidem disserui. Verum quandonam illa admoneri Nectarium a Gregorio contigerit, determinatum nondum

est, lubetque proinde id modo hic præstare. Admonitoriam istam ad Nectarium epistolam fuisse vel anno 384 vel etiam ante hunc exaratum, Baronius in Annal. eccl. ad dictum annum num. 32 existimasse videtur; verum id serius factum, postea, ut apparet, mutata sententia, in S. Gregorii Nazianzeni, quam contexit, Vita, Operis nostri tom. 2 Martii inserta, num. 165 est arbitratus videturque posterior hæc ejus opinio amplectenda, uti e jam nunc dicendis patescet.

35 In codice Theodosiano lib. 16, tit. de Hæreticis duæ exstant contra hosce Theodosii leges, quarum altera XII. Kal. Feb. CP. Richomere et Clearcho coss., id est, die XXI Januarii anno 384, altera VI. Id Mart. Thessal. Theodosio A II et Cynegio coss., id est die X Martii anno 388 data notatur. Ad harum legum alterutram ferendam Theodosium fuisse Gregorii Nazianzeni jam dicta ad Nectarium epistola impulsam, apparet indubitatum. Ut itaque annus, quo circiter scripta hæc sit ac proin Nectarium a Gregorio Nazianzeno admoneri contigerit, innotescat, fueritne eadem ad primam, an ad secundam e dictis legibus ferendam Theodosius commotus, hic statuendum. Ut id faciam, hæc ambas huc transcribo, ut cum præcipuis Gregorii epistolæ capitibus, infra hic memorandis, commode a lectore queant conferri sicque ad utram ferendam fuerit hac Theodosius impulsus, determinari. Prior sic habet: Eunomiani, Macedoniani, Arriani necnon Apollinariani, inter sacræ religionis officia, pro suis erroribus, famosa sunt nomina. Omnes itaque, qui harum professionum vel pontificium sibi vel ministerium vindicarunt; qui se fugati nominis adserunt sacerdos, quique in criminosa religione ministrorum sibi imponunt, qui docere se dicunt, quod aut nescire aut discere sit dedecorosum, omnibus hujus urbis latebris, indagine curiosiore perspectis, sine ulla gratiæ interventione pellantur; in aliis locis vivant ac penitus a bonorum congressibus separentur. Datum XII Kal. Febr. etc. Posterior vero his verbis concipitur: Apollinarios, cæterosque diversarum hæresum sectatores ab omnibus locis jubemus inhiberi, a mœnibus urbium, a congressu honestorum, a communionem Sanctorum; institutorum clericorum non habeant potestatem; colligendarum congregationum vel in publicis vel in privatis ecclesiis careant facultate; nulla iis episcoporum faciendorum præbeatur auctoritas; ipsi quoque episcopi nomine destitui, appellationem hujus dignitatis amittant; adeant loca, quæ hos potissimum, quasi vallo quodammodo ab humana communionem secludant. His etiam illud neccimus, ut supra memoratis omnibus adeundi atque interpellandi serenitatem nostram auditus denegetur. Datum VI. Id. Mart. etc.

36 Tales sunt duæ, quas huc transcribendas duxi, Theodosii leges; Nazianzeni autem ad Nectarium epistolæ, qua ad harum alterutram ferendam imperator fuit impulsus, tria præcipua, de quibus Gregorius quam maxime conqueritur, sunt capita. Horum primum est Arrogantia et audacia, qua Ariani ecclesias seu congregationes, veluti facultate sibi ad hoc facta, colligebant; secundum temeritas, qua Macedoniani eo etiam, ut episcoporum nomen sibi ipsis adsciscerent caputque exererent, erant progressi, ac

AUCTORE
C. B.

uti ex eo, quod illa ad secundam e duabus, quæ hic recitantur,

E

F

legibus ferendam impulsus fuerit Theodosius,

AUCTOR
C. B.

ac tertium denique Apollinaristis concessa, ad quam revocandam seu ad cœtus hæreticis hisce iterum interdicendos imperatorem ut inducat, Nectarium vehementissime Gregorius hortatur, concentus agendi facultas. Confer nunc hæc cum duabus mox hæc transcriptis Theodosii legibus, certeque non ad harum primam, utpote a Theodosio, cum Eunomianorum, Macedonianorum, Arrianorum et Apollinariorum sacerdotes et ministros, per rescriptum, anno 393 die Septembris tertia datum, ad proprias terras migrare iussos, Constantinopoli adhuc latere intellexisset, idcirco dumtaxat, ut hi, indagine curiosiore perquisiti, ex urbe expellerentur, latam, sed ad secundam, utpote qua congregationes colligendi seu cœtus agendi facultas, episcopos faciendi eosque, qui jam ad dignitatem illam essent erecti, episcoporum appellatione distinguendi auctoritas hæreticis omnibus ac nominatim Apollinaristis admittitur, ferendam, motum fuisse Gregorii epistola Theodosium, videbis.

B
eruitur, 588
vel oculo ante-
riori, conscrip-
tam, officii
monitus,

37 Jam vero, cum sic habeat ac duarum dictarum legum prior anno 384, posterior anno 388 fuerit, ut jam docui, lata, consecrarium sit, ut Gregorii, qua e dictis non ad illam, sed ad hanc ferendam Theodosius motus fuit, epistola, verosimillime non ante annum 384, sed vel ipso anno 388 vel aliquanto dumtaxat citius fuerit conscripta. Reponi quidem potest, posteriorem e duabus dictis Theodosii legibus Thessalonice datam notari eoque Constantinopoli jam inde ab anno 387 imperatorem hunc abesse ac proin necesse apparere, ut Gregorii epistola, utpote qua sibi a Nectario exhibita Theodosius, ut dictum, fuerit ad legem illam ferendam motus, non anno 388, sed anno vel hunc proxime prægresso, vel altero etiam anteriori fuerit conscripta. Verum quidni factum esse queat, ut Nectarius epistolam, a Gregorio Constantinopolim ad se anno demum 388 missam, Theodosio, etiamsi haud amplius Constantinopoli tunc, sed Thessalonice existenti, exhiberi, epistola etiam, qua, quod Nectarius petebat, executioni a Theodosio mandari postularet, adjuncta, curarit? Ut sit, fuisse epistolam illam, si non anno 388, anno equidem haud longe anteriori conscriptam, verosimile mihi vel ex eo apparet, quod ea e jam dictis fuerit ad legem, quæ anno 388 data notatur, ferendam inductus, idque vicè ulla veri specie dici posset, si diu, antequam hæc ferretur, seu ante annum 388 fuisset ista epistola conscripta.

C
strenue hoc
deinde est fan-
ctus Constans
Constantinopoli

38 Quod itaque di Nectario, officii per Gregorium Nazianzenum admonito, ex eadem hujus ad illum epistola eruitur, id verosimillime circa annum 388 contigeret; Nectarium autem id, ad quod a Gregorio illa excitabatur, verosimillime præstitisse, suadent præter jam dicta etiam duæ, quarum altera 226, altera 227 a Bilio in Gregorii Nazianzeni Operum editione numeratur, sancti hujus patris epistolæ. Hisce enim, ut sibi gratificaretur, paratum semper existisse Nectarium, Gregorius prodit. Nec quæ supra num. 9 adduxi, dubitare sinunt, quin Nectarius post monitoriam, quam dixi, epistolam a Gregorio acceptam, hæreticis sese semper fortissime opposuerit. Id quidem qui fecerit ac quæ præterea præclare gesserit, singulatim, scriptoribus omnibus antiquis, qui de Nectario loquuntur, parce tantummodo id

facientibus, edicendo non sum; verum, etsi sic habeat, duo tamen adhuc, e fidei etiam probatæ fontibus hausta, de Nectario præter jam dicta memoranda hic occurrunt. Ab eo, quod tempore præcessit, duco initium. In Constantinopolitana aliisque Orientalibus ecclesiis presbyter erat, penitentium agentibus præfectus; Nectarius autem hunc in ecclesia Constantinopolitana sustulit seu abolevit. Ita scilicet, addita etiam, ob quam factum id fuerit, causa, Socrates et Sozomenus, prior quidem Hist. Ecclesiast. lib. 5, cap. 19, posterior vero lib. 7, cap. 16, memorix, consentiente etiam illis Nicephoro Callisto, produnt. Omnia, quibus Socrates id facit, verba in antecessum, postea etiam partim, quæ Sozomenus suppedilat, in decursu, cum id e re iudicaro, recitaturus, huc transcribo. Verum, priusquam id faciam, quandonom circiter res gesta sit, e Socrate et Sozomeno defino.

39 Prior, narrato Theodosii post tyranni Maxime cædem ex Occidente Constantinopolim reditu, mox subiungit: Sub idem tempus presbyteros ecclesiarum, qui penitentiam præerant, placuit aboleri; Sozomenus vero, relato S. Marcelli Apameensis episcopi, qui ad xiv Augusti diem in Opus nostrum illatus jam est, martyrio, ita deinde prosequitur: Per idem tempus Nectarius, Constantinopolitanus episcopus, presbyterum illum, qui præpositus erat penitentibus, primus ex ecclesia sustulit. Cum itaque Theodosii post Maximi tyranni cædem Constantinopolim reditus sub Tatiani et Symmachi, ut Socrates testatur, consulatu ac proin anno 391, Marcelli vero martyrium anno circiter 389, uti in Opere nostro loco proxime cit, videre fas est, acciderit, consecrarium sit, ut circa annum 391, Si Socrate, anno autem 389, Si Sozomeno standum sit, presbyterum penitentiarium a Nectario Constantinopoli aboleri contigerit. Attamen, cum phrasis, qua id per idem tempus, quo Marcelli martyrium, evenisse Sozomenus ait, latitudinem aliquam, utut non æque certo ac adhibita a Socrate Phrasis sub idem tempus, utcumque pati ac proin tam ad annum 390 quam ad annum 389 extendi posse videatur, præstare mihi videtur, ut posteriori hoc anno non magis, quam anno 391, sed circa annum 390 eventus ille signetur, maxime cum sic, etsi etiam huic fuisset re ipsa anno 389 locus, a veritate haud simus abituri, nec quidquam, quod vel cum Socrate vel cum Sozomeno pugnet, statuturi; Atque ita quidem tempus, quo circiter presbyterum penitentiarium Constantinopoli a Nectario aboleri contigerit, modo utcumque definit; nunc qua de causa factum id a Nectario fuerit, Socrate loco supra cit. exponentem, aliaque nonnulla, eo utcumque spectantia, adjungentem audiamus.

40 Postquam Novatiani, inquit, se ab Ecclesia se junxissent, eo quod cum illis, qui persecutione Deciana lapsi erant, communicare noluerunt, ex illo tempore episcopo penitentiarium presbyterum albo ecclesiastico adjece- runt, ut qui post Baptismum lapsi essent, coram presbytero, ad eam rem constituto, delicta sua confiterentur. Et apud alias quidem sectas hæc regula etiamnum perseverat; soli vero Homousiani et, qui cum illis in fide consentiunt, Novatiani presbyterum penitentiam præpositum rejecerunt. Nam Novatiani ne initio quidem supplementum

anno circiter,
ut probatur,
388, presbyte-
rum peniten-
tiarium,

uti a Socrate,
causa etiam,
ob quam id fe-
cerit,

A mentum hoc admiserunt. Homousiani vero, qui nunc ecclesias obtinent, cum hoc institutum diu retinissent, tandem Nectarii episcopi temporibus abrogarunt ob facinus quoddam, quod in Ecclesia commissum fuerat. Mulier quædam nobilis, ad pœnitentiarium presbyterum accedens, dilecta post Baptismum a se perpetrata singillatim confessaerat. Presbyter vero præcepit mulieri, ut jejuniis et orationibus continuis vacaret; quo scilicet una cum delictorum confessione opus etiam pœnitentiæ conveniens ostenderet. Progressu temporis mulier aliud facinus confessa est, ecclesiæ videlicet diaconum cum ipsa stupri consuetudinem habuisse. Id cum dixisset, diaconus quidem Ecclesia ejectus est; populus vero graviter commoveri cepit. Neque enim solum ob scelus, quod patratum fuerat, indignabatur, verum etiam eo quod labes haud mediocris atque infamia hoc facto adpersa videbatur Ecclesiæ.

adjuncta, hic
narratur,
sustulit,

41 Cum igitur eam ob causam ecclesiastici homines diceris appetentur, Eudæmon quidam Ecclesiæ presbyter, Alexandria oriundus, episcopo Nectario suavit, ut pœnitentiarium quidem presbyterum expungeret; unumquemque vero pro arbitrio et pro animi sui conscientia ad Sacramentorum communionem sineret accedere. Neque enim aliter fieri posse, ut Ecclesia ab omni probro libera esset. Hæc ego cum ab ipso Eudæmone acceperim, Historiæ huic inserere minime dubitavi. Etenim, ut sæpius dixi, omnem curam ac diligentiam eo contuli, ut res gestas ex iis, qui eas optime norant, condiscerem, easque accurate perscrutarer, ne quid a veritate alienum scriptis mandarem. Et initio quidem Eudæmoni ista dixi: Consilium tuum, o presbyter, utrum Ecclesiæ profuerit, an non, Deus viderit. Ceterum ansam ex eo singulis datam esse video, ut delicta sua invicem amplius non coarguant, nec observent præceptum illud Apostoli, quod ita habet: "Nolite communicare" operibus infructuosis tenebrarum, sed potius redarguite "Valesius in hoc, quo presbyter pœnitentiarius Constantinopoli a Nectario sublatus refertur, Hist. ecclesiast. Socratis caput in suis in hanc Annotationibus ita observat: Nullus est locus in Historia ecclesiastica, qui doctorum hominum ingenia magis exercuerit, quam iste de presbytero pœnitentiario Constantinopoli sublato. Atque, ut fieri solet, quisque pro culta ac religione sua varias ejus loci interpretationes attulit.

tiq̄ue, cum
offici a pres-
bytero illo se-
cundum anti-
quorum,

42 Ita ille, subdens deinde, quæ potissimum in controversia isthac discutienda atque observanda arbitretur; verum cum de presbytero pœnitentiario, Constantinopoli sublato, hic duntaxat, prout id factum ad Nactarium spectat, tractemus, quidnam per hoc ac proin confessionemne, an pœnitentiam et qualem Nectarius sustulerit, itemque an laudem, an reprehensionem fuerit id faciendo promeritus, nobis præcipue examinandum. Ut rem ipsam nunc aggrediamur, quidnam igitur fecit presbyterum pœnitentiarium abolendo Nectarius? A tempore, qua Novatiani ab Ecclesia, quod circa sec. tertii medium est factum, sese sejungere, presbyterum quemdam, qui pœnitentibus præesset, in singulis ecclesiis fuisse statutum Socrates verbis proxime hunc transcriptis sub Octobris Tomus V.

initium non obscure prodit. Non parum itaque, ut, quid presbyterum pœnitentiarium abolendo Nectarius egerit, definiri queat, officii seu muneris, quod presbyter ille obibat, conferet notitia. In hanc itaque ante omnia hic inquiramus. Sozomenus Hist. ecclesiasticæ lib. 7, cap. 16 ex interpretatione Valesii sic scribit: Cum in nullo penitus peccare diviniore ejusdem naturæ sit et humana præstantioris; pœnitentibus vero, etiamsi sæpius deliquerint, veniam dare Deus præceperit; cumque in petenda venia peccatum necessario confiteri oporteat, grave ac molestum ab initio visum est sacerdotibus, tanquam in teatro, circumstante totius ecclesiæ multitudine, crimina sua evulgare.

43 Itaque ex presbyteris aliquem, qui vitæ integritate spectatissimus esset, et taciturnitate ac prudentia polleret, huic officio præfecerunt; ad quem accedentes ii, qui deliquerant, actus suos confitebantur; ille vero pro cujusque delicto, quid aut facere singulos, aut luere oporteret, pœnæ loco indicens, absolbat confitentes, a seipsis pœnas criminum exacturos. Nicephorus Callistus Hist. ecclesiast. lib. 12, cap. 28 in textu, qui huic Sozomeni textui respondet, eidem etiam ad amissim quantum ad substantiam consonat, idemque de Christophorsono dicendum; ut spectatis Græcis, quæ Nicephoro, Christophorsono et Valesio præluere, Sozomeni exemplaribus, publice quasi in teatro recitari peccata, primos Ecclesiæ seu ob jam dicta eos, qui, hæresi Novatiana exorta, floruerunt, episcopos noluisse, sit credendum. Verum Cassiodorus in Historia tripartita a tribus jam memoratis Sozomeni interpretibus non parum discrepat itaque hujus jam recitata verba reddidit: Quoniam omnino non peccare, divinum, et ultra humanam naturam esse cognoscitur, peccantibus autem et penitentiam agentibus veniam Deus dari præcepit; qui vero confiteri refugiunt, majus peccatorum onus acquirunt, propterea visum est antiquis pontificibus, ut velut in teatro, sub testimonio ecclesiastici populi, delicta pandantur; et ad hanc rem presbyterum bonæ conversationis servantemque secretum ac sapientem virum statuerunt, ad quem accedentes ii, qui deliquerant, dilecta propria fatebantur etc.; ita autem, antiquos, quos dicit, episcopos, ut publice et quasi in teatro peccata presbytero pœnitentiario panderentur, voluisse dilucide significatur.

44 Verum hæc, quam Cassiodorus suppedilat, an altera, qua id non voluisse episcopos, non minus dilucide indicatur, num. proxime prægresso e Valesio allegata ac in Nicephoro Callisto etiam fundata Sozomeni interpretatione est standum? Id apparet admodum dubium, hincque, quod fuerit presbyteri pœnitentiarii, a Sozomeno memoratis, munus, seu an publicas pœnitentium confessiones excipere pœnasque hisce publicas injungere ad partes ejus spectarit, pro certo nequit edici. Attamen, cum Cassiodorus non longe a Sozomeni ætate floruerit, Nicephorus autem annis plus 800 Sozomeno sit posterior, Sozomeni codeæ, qui Cassiodoro vel Epiphanio, qui primus historiam tripartitam confecit, magis integer et incorruptus, quam qui Nicephoro, Christophorsono et Va-

ACCTORE
C. B.

qui, non quod
Nicephorus,
sed quod Cas-
siodorus e So-
zomeni

E

F

ante oculos a
se habito codi-
ce indicat, ve-
rosimilius vo-
luerint,

AUCTOR
C. B.

lesio præluat, verosimiliter existit. Quare Sozomeni per Cassiodorum interpretatio, qua, ut publice veluti in theatro peccato panderentur, voluisse antiquos episcopos, significatur, ejusdem Sozomeni per Valesium, qua indicatur contrarium, interpretationi, ut etiam in Nicephoro fundatæ, præferenda videtur, maxime cum ei etiam Joannes Chrysostomus, utpote qui Hom. 5 de incomprehensibili natura Dei, Hom. 4 de Lazaro, Hom. 8 de penitentia et Hom. de Publicano in cap. 18 Lucæ, aperte ad Nectarii proximi sui in sede Constantinopolitana decessoris factum priscaque episcoporum constitutionis abrogationem alludens, jam non opus esse, ut peccata quasi in theatro pandantur, ubique repetat, non obscure suffragetur. Et vero peccata saltem publica (neque enim, si et occulta fuissent vulganda, presbyter penitentiarium secretorum tenax et taciturnus esse debuisset) a penitentibus vel sponte sua vel e presbyteri penitentiarium, cui ea fuissent confessi, mandato publice et quasi in theatro fuisse pandenda, e Socrate et Sozomene, quibus et Nicephorus addi potest, fas est colligere.

episcoporum
constitutio-
nem, Bellar-
mini verbis

45 Dum enim Nectarium, quod presbyterum penitentiarium sustulerit, reprehendunt, indicant id sese facere, primo quidem quod, eo sublato, non possint amplius homines incivem peccata arguere juxta illud Apostoli: Nolite communicare operibus infrugiferis tenebrarum, sed ea potius arguite; deinde vero, quod, sublato publicæ confusionis fræno, tum plura ac majora fierent, quam olim, peccata: quæ causæ indubie requirunt, ut peccata saltem publica fuerint a penitentibus vel sponte sua vel presbyteri penitentiarium, ab episcopis olim constituti, cui hæc fuisset confessi, mandato publicæ coram populo declaranda. Bellarminus Disputationum de controversiis Christianæ fidei tom. 3, lib. 3 cap. 14 hæc aliisque, quæ ad hoc argumentum spectant, fusius expositis, duo primum, quæ eo etiam faciunt, videlicet non occulta, sed publica dumtaxat peccata confessioni publicæ antiquos episcopos per suam de presbytero penitentiarium constitutionem subjecisse, hæcque non omnibus fidelibus, qui quocumque modo penitentiam agebant, sed solis publicis penitentibus præpositum fuisse, luculentissime probat ac deinde ita prosequitur: Ex his, quæ hactenus dicta sunt, colligimus, constitutionem episcoporum, de qua historici (Socrales nimirum, Sozomenus et Nicephorus locis supra cit.) loquuntur, id solum complexam, ut, qui publice lapsi essent post Baptismum, si ad sacram Eucharistiam non accederent, nisi presbytero penitentiarium privatim omnia peccata sua confessi essent et deinde ad ejus arbitrium publice coram cæta Ecclesiæ peccata publica detexissent et penitentiam publicam egissent.

hic expositam,
obvendi, par-
tes hic memo-
rate existit-
runt,

46 Quam constitutionem Socrates recte vocat appendicem additam ad veteres canones; nam ante exortam hæresim Novati, nemo cogebatur certum presbyterum adire, neque peccata ulla publice confiteri. Consueverant quidem aliqui juxta consilium sacerdotis, cui peccata omnia confessi fuerant, aliqua graviora et publica publice confiteri, ut ex Origene cognosci potest Hom. 2 in Psalm. 37, tamen, ut dixi, non tenebantur, sed satis erat, peccata omnia privatim confiteri et penitentiam

privatam vel publicam juxta sacerdotis imperium agere. Cæterum post Novati hæresim excitatam placuit episcopis aliquid addere, ne Novatiani catholicos reprehendere possent, quod nimis facile lapsos ac communionem admitterent. Ita, qualis fuerit, qua penitentibus presbyter penitentiarium post exortam Novati hæresim fuerit præfectus, episcoporum antiquorum constitutio, exponit laudatus Bellarminus; cum autem, quæ de hac ait, vero sane sint quamsimillima, inde modo, presbyteri penitentiarium, ut eorum, qui post Baptismum lapsi essent, secretas confessiones exciperet usque vel publicam delictorum aliquot publicorum coram Ecclesiæ cætu confessionem vel aliam publicam pro occultis etiam, si id expedire arbitraretur, criminibus penitentiam injungeret, partes existisse, vero etiam evadit simillimum.

48 Verum hæc omnes presbyterum penitentiarium tollendo abrogavit Nectarius? Cum causa, ob quam presbyterum hunc sustulerit, diaconi cum muliere crimen hujusque cum ingenti populi scandala publicatio, Socrate et Sozomene testibus, existit, hauri dubie eas dumtaxat officii, a presbytero illo obeundi, partes, quæ crimini hujusque publicationi ac proin et scandalo gravissimo occasione uederant, Nectarius obrogavit. Verum quænam partes illæ existit? Sozomenus loco supra cit. sic scribit: In Constantinopolitana... ecclesia certus presbyter constitutus erat, qui penitentibus præesset, donec matrona quædam nobilis ob peccata, quæ confessa fuerat, jussa ab hoc presbytero jejunare ac Deum suppliciter orare; dum hujus rei causa in ecclesia moraretur, a diacono se stupratam esse prodidit. Quo cognito, plebs omnis vehementer succensuit, eo quod contumelia illata esset ecclesiæ; nec mediocri probro expositi erant sacri ordinis viri. Dum itaque matrona, de qua hic sermo, diutius in ecclesia, quo penitentiam publicam, a presbytero penitentiarium sibi injunctam, impleret, moraretur, diaconus hac occasione patravit cum illa flagitium; id autem e publica mulieris istius confessione ad populi aures pervenit. Etsi enim peccatum esset occultum, neque presbyter, ut populo illud palefaceret, ei mandasset, ipsa tamen, cum alia peccata, quæ publica erant, publice, ut verosimile apparet, seu e presbyteri mandato seu sponte sua confiteretur, longius, quam par esset, progressa fuit et illud peccatum ex devotione indiscreta confessum, ut id, quod penitentiam publicam occasione fuerat patratum, confessionis publicæ occasione publicum sit factum.

48 Re porro ad Nectarium delata primo hic quid ageret, incertus, postea, accepto, ut Socrates ait, a presbytero Eudemone, consilio, presbyterum penitentiarium abrogavit, sicque simul publicam et penitentiam, cujus occasione turpe diaconi cum muliere flagitium fuerat patratum, et confessionem, cujus occasione populo id, tumultu inde contra clerum exorto magnaque infamie nota ordini sacerdotali iniusta, innotuerat, abolevit. Ast, an nihil præterea presbyterum penitentiarium abolendo fecit Nectarius? Fuisse etiam simul et privatam seu auricularem confessionem et privatam itidem penitentiam a Nectario abrogatam, contendit Calvinus; verum, ait loco supra cit.

harumque non
alias, quam
quæ scandalo
occasione
uiderant, abo-
lerent,publicam et
penitentiam et
confessionem,
non autem,

A *cit. Bellarminus*, Nectarius nec abrogavit, nec abrogare potuit confessionem et pœnitentiam privatam. Quare, quod scribunt Socrates et Sozomenus, permissum esse a Nectario, ut unusquisque secundum conscientiam suam ad sacra mysteria participanda accederet, non significat, permissum esse fidelibus, ut sine confessione et iudicio sacerdotis sacra mensa participes fierent; sed ut non cogentur adire publicum Ecclesiæ tribunal, verum ipsi conscientie suæ rationem haberent, et siquidem sine peccato mortali essent, ad communicationem divinorum mysteriorum tuto accederent; sin autem, unum ex presbyteris eligerent, cui privatim peccata sua confiterentur. *Socratis verba, quæ ita exponenda Bellarminus ait, num. 41 transcripta huc jam sunt; Sozomeni vero, quæ hisce respondent, sequentia hæc sunt*: Cumque nonnulli consilium ei (Nectario nimirum) dedissent, ut unicuique, prout sibi peccato esset, ac fiduciam sui haberet, ad sacerdotum mysteriorum communionem accedendi liberam faceret potestatem, presbyterum, qui agendæ pœnitentiæ præerat, abolevit.

B *49 Hæc porro similiaque Socratis verba eo, quem verbis jam datis Bellarminus assignat, sensu esse intelligenda, nec a Nectario confessionem privatam seu auricularem fuisse abrogatam, probant, quæ mox is scriptor subiungit, argumenta diversa. Quatuor præcipua ipsismet ejus verbis lectori ob oculos pono. Non sustulit, ait, Nectarius, nisi appendix (episcoporum scilicet antiquorum jam supranum. 45 et seq. expositam constitutionem) ad veteres canones, quæ accesserat initio hæresis Novatiane, illa autem appendix, ut jam satis ostendimus, ad publicam tantum pœnitentiam pertinebat. Deinde non sustulit Nectarius, nisi id, quod necessarium erat ad sedandum populi tumultum ex occasione detecti illius flagitii, a muliere scilicet, quæ id prodiderat, et ecclesiæ diacono commissi, excitatum; ad hoc autem satis superque erat, de medio tollere confessionem et pœnitentiam publicam; neque enim ex confessione pœnitentiæ privata ullus tumultus exoriri poterat. Tertio post Nectarii tempora mansit semper in ecclesia Græca usus confessionis privatæ, ut perspicuum est ex Chrysostomo, Nicephro, Chartophylace, Concilio Trullano aliisque testimoniis supra citatis. Nulla autem historia refert, ab ullo episcopo vel concilio revocatum esse ac retractatum id, quod Nectarius fecerat: non igitur abrogaverat ille confessionem privatam. Quarto Sozomenus, qui fusius historiam istam conscripsit et quem adversarii potissimum citant, affirmat, Deum ipsum præcepisse, ut pœnitentibus venia daretur, et necessariam esse confessionem: idem autem Sozomenus non reprehendit Nectarium, ut eversorem juris divini, sed tantum dubitanter et modice illum carpit, quod occasionem sustulerit peccata invicem arguendi. Neque ullus alius scriptor in tot annorum centuriis Nectarium accusavit, quod certè multi fecissent, si rem tam necessariam et ab apostolorum temporibus in ecclesia frequentatam ipse unus episcopus abrogare tentasset.*

50 *Talia sunt, quæ Bellarminus in rem suam allegat, argumenta quatuor præcipua, hæcque certe, non privatam seu auricularem, sed publicam dumtaxat confessionem iuxta ac*

pœnitentiam a Nectario fuisse abrogatam, dilucide evincunt; verum, cum Nectarius equidem, quod id fecerit, a Socrate et Sozomeno, ut apparet, carpatur, meritone, an immerito id ab hisce fiat ac proin laudem, an vituperium id faciendo fuerit promeritus, modo indagandum. Sozomenus, quomodo et quam ob causam in ecclesia presbyter, qui pœnitentibus præerat, fuerit sublatus, loco supra cit. narraturus, primumque deinde, qui id fecerit, existisse Nectarium, præfatus, mox subiungit, hujus exemplum episcopos præmodum universos postea esse secutos; quod si autem, non laudari, sed jure merito carpi confessionem et pœnitentiam publicam abrogando meruisset; quis facile, quæso, futurum fuisse, ut ejus exemplum omnes fere episcopi postea sequerentur, in animum inducat?

51 *Imprudentiæ quidem idcirco insimulandum Nectarium, Tillemontius tom. ix Monum. ecclesiast. pag. 488 existimavit; verum si scriptori isti assentiendum hac in re sit, imprudentiæ quoque, quod nemo dixerit, universi fere episcopi, Nectarii, ut dictum, exemplum post secuti, fuerint insimulandi. At vero presbyterum pœnitentiarium abolendo non imprudenter, sed prudenter potius egisse Nectarium, ostendunt, quæ jam subdo. Poterat ille injungere reque etiam ipsa subinde pœnitentibus injungebat, ut, quæ in confessione declararent delicta, ea publice coram populo vulgarent; cum ita autem fieret, ut non paucos magnorum criminum reos reperiri inter catholicos atque orthodoxos gentiles etiam atque hæretici cernebant, non modica hinc Ecclesia Dei aspergebatur infamia prudenterque proinde, vel ut hoc malum averteret, presbyteri Eudæmonis, qui, nisi presbyter pœnitentiarius aboleretur, ecclesiam omni probro (Socratis verba num. 41 huc transcripta videsis) liberam esse non posse censebat, concilium secutus Nectarius presbyterum illum ac proin et quibus hic pro munere suo præsidebat, publicam confessionem et publicam itidem etiam occultorum (neque enim publica pro delictis quibuscumque publicis pœnitentia in usu esse post Nectarii decretum desit) criminum pœnitentiam abrogavit.*

52 *Ad aliud modo, quod, ut dixi, hic adhuc de Nectario memorandum occurrit, progrediamur. Inter SS. Apostolorum et Conciliorum Canones, a Theodoro Balsamone Commentariis illustratos, pag. 761 et duabus seq. extat et synodi, Constantinopoli in Bagadii et Agapii, qui ambo Bostrorum in Arabia episcopatum sibi vindicabant, causa celebrata, sessio; in hac autem, cui et interfuit et præsedit Nectarius, Bagadii, in cujus locum electus fuerat Agapius, depositionem haud fuisse legitime a duobus tantummodo episcopis factam, fuit a synodi patribus, non parum ad id conferente Nectario, pronuntiatum. Ceterum synodus isthæc fuit anno, uti e Chronicis, quas in capite præfert dicta sessio, notis liquet, 394 celebrata, nec diu admodum post illam in vivis adhuc superstes fuit Nectarius. Anno enim 397, die xxvi Septembris, ut sequentibus his verbis, Nectarius Constantinopolitanus episcopus extremum diem obiit, Cesario et Attico consulibus, quinto Calendas Octobris, Socrates lib. 6, cap. 2 docet, excessit e vivis.*

AUCTOR
C. B.
confessionem
auricularem,
abrogavit,
cumque San-
ctus, qui a So-
crate et Sozo-
meno

merita ob id,
quod sic facti,
fuisse carpen-
das haud en-
detur.

E

F
synodo post, in
Bagadii et A-
gapii causa ce-
lebrata, inter-
fuisse, anno
397 obiit.